

CAPVT III.

Kάκτων est *Dioscor. Mater. Med. l. 4. cap. 79.* Φθαρίων κατὰ ψύξιν
 ἀναγόν: seu *Cicuta* est Venenum secundum, vel cum, vel pro-
 pter frigus enecans. Hoc *Dioscoridis* de *Cicuta* effatum, ansam
 dedisse videtur Medicis & Philosophis quam plurimis, ut citra
 ulteriorem indaginem ejus Temperamentum frigidum statue-
 rint. *Galenus*, qui plurima *Dioscoridis* inseruit suis, de *Simpl.*
Med. Fac. l. 3. c. 6. audacter scribit, neminem *Cicutam* calidam di-
 cere, sed velut uno ore omnes illam frigidam pronunciare: quod
 repetit *l. 7. de Med. Simpl. Facult. l. 3. de Simpl. Med. Fac.* frigidissi-
 mam & *l. 4. de Med. Simpl. Fac. summè nos refrigerantem & interi-*
mentem dicit, ac corpus ejus potu frigesce L. Quod animi mores
 corporis temperaturam sequantur *c. 3. ait. Libr. 5. de Med. S. F. c. 19.* ab
 ipso frigida & humida creditur, ideo *l. 1. de Temperam.* cum lactu-
 ca, mandragora & papavere *Cicuta* enumeratur, & *lib. 7. de Comp.*
Med. Sec. Loc. cum decocto *Cicutæ* ex *Opio*, *Myrrh.* *Sem. Hyo-*
sciam. pilulas ervi magnitudine parat, quarum duas exhibet ante
 somnum, contra destillationes, procul dubio acres & tenues ac
 contra vocem interceptam. de *Remed. facile Parabil.* *Cicutæ* ejus-
 que semini vim adstringendi & repellendi tribuit, ideoque fron-
 talibus in ophthalmia dolorifica admiscet: & *l. 7. de Comp. Med. Sec.*
Loc. tribus medicamentis contra sputum sanguinis semen *Cicu-*
tæ permiscet, subjungens opium, hyosciamum & sem. *Cicutæ*
 maxime apta esse iis qui à tussi aut alias lancinentur; etiam om-
 nibus sanguinem quomodocunque reiicientibus convenire. *l. 10. de*
Comp. Med. S. Loc. pastillis contra Vesicæ ulcera imiscet. Hæc de
Cicutæ temperamento *Galenus* tot in locis nudè, citra argu-
 mentorum seriem aut robur aliquod asserit, ac si sola *Dioscoridis*
 autoritate contra omnium secus sentientium tela tutus forer.
Galenum sequuntur cæteri Græci; ex multis seligo *Aetium*, qui

Tetrab. Prim. Sect. 1. scribit: Quod Cicutae extreme frigidam vim habeat, omnes norunt, & propterea ex summa illa frigefactione etiam enecat. *Avicenna l. 2. Canon. Tr. 2. c. 669.* Cicutam frigidam & siccam in tertio gradu usque ad quartum perhibet. *Santes de Ardoynis de Venen Tr. 3. c. 62.* frigidam & siccam in quarto gradu statuit. Ad hunc usque diem plurimi, qui de Venenis scripserunt & in *Dioscoridem* commentati sunt, unanimes propemodum in hac sententia Cicutam nimirum frigidam esse, perstiterunt: adeo ut *Jan- Anton. Saracen. in Schol. ad Dioscor. l. 4. c. 79. p. m. 85.* scribat, Cicutam potenter refrigerare suaeque illa vi refrigeratoria etiam enecare, apud omnes fere Medicos in confesso esse. Verum pridem de ejus vi refrigeratoria summa dubitatum fuisse ex *Petro de Abano, Conciliatore dicto*, constat, apud *Sant. de Ardoyn. l. c.* Vixit is sub finem seculi decimi tertij, locoq; citato memorat quosdam Cicutam Calidam & siccam in tertio gradu statuere & sententiam suam stabilire auctoritatibus, pro more seculi, *Rhasis, Averrois, Constantini, Platearij.* Dissidentes à *Dioscoride, Galeno* & pervulgata opinione *Petr. de Abano* conciliare conatus est distinguendo inter Cicutam terrestrem, quam calidam & siccam minimeque venenosam putat & Aquaticam, quam frigidam à loco & Venenosam existimat. Verum *Sant. de Ardoyn. l. c.* Conciliationem hanc, salva Reverentia tanti Viri non veram esse dicit: palam namque esse Cicutam sive oriatur in locis terrestribus, sive aquosis frigidam, venenosam, seu intermentem existere. Itaque putat errorem hic in versione potius commissum fuisse, quam quod *Averroes*, quamvis *Avicenna* inimicissimus censeatur, Cicutam Calidam, alique qui *Averroes* sequebantur, crediderint: nimirum vocem Harmel, quæ rutam Sylvestrem, calidam & siccam & medicamentum utile significet, male Cicutam frigidam & siccam ac venenosam, translata fuisse. *Cl. Gregor. Horst. in Conciliat. enucleato diff. 150. p. m. 200.* Existimat *Petr. de Abano* per Cicutam terrestrem intelligere potuisse Cicu-

Cicutam bulbosam *Bauhini*, quæ *Clusio* Cicutaria Pannonica dicitur & pro specie Myrrhidis *Cesalp.* & *Lobelij* habeatur. *Nicol. Rorar. in Concil. Contradiet. Cels. 2. p. m. 152.* discrimen quoque facit inter Cicutam aquaticam, quam frigidissimam opinatur & terrestrem, quam myrrhidem putat, in secundo ordine excalefacientem. *Cl. Sennert. Pract. l. 6. p. 7. c. 6.* allegat *Cardanum lib. 1. de Venen. c. 20.* Cicutam calidam asserentem, idque non sine ratione, quia amara sit & quandoque in furorem inducat: Ipseque *Dom. Sennert.* non frigiditate agere autumat, cum aqua & nix Cicutæ longe frigidiora nihil tale, sc. eorum quæ de cicutâ scribuntur, præstent. Verum *Cardanum* alibi aliter sensisse patet ex *Jul. Caf. Scaliger. de Subtilit. Exerc. 152.* ubi refert *Cardanum* alicubi dicere succum Cicutæ soporem gravem inducere & frigiditate inmodica Spiritus ipsos sine dolore extinguere: quam obrem quoque à *Scaligero* carpitur ipsemetque non exigua ad Cicutæ calorem evincendum argumenta suppeditare videtur: primum enim inquit Cicutæ folia loco petroselinii in juscule posita *Franciscum Trapolinum* amentem, sed sine sopore, redditum enecasse; & *Nazarium Bassanum* cicutæ radicem pro petroselino receptam amentem fecisse, qui *Ludovici Lazisij* opera liberatus fuerit: multos alios vertigine torsisse & oblivione: qui sopore extinctus fuerit, ex hominum numero nondum à se visum ullum esse. Deinde ait in Liguribus Taurinis Anserculos Cicutæ foliis devoratis illico expirasse: ibi tamen radices pro delitiis haberi in acetariis, addito etiam salubritatis elogio: urinas enim ciere valide admodum; quas ipsemet sæpe esitarit Sifari sapore. Insuper castigat *Cardanum* quod *Dioscoridis*, tanti in re herbaria herois, sententiam contemnat, asserentis sc. *lib. de Alexipharm. c. 11.* suffocatos atq; convulsione cruciatos interire, quod inmensi doloris causa esse soleat. Denique ipsum ludit, quod extinctionem & resolutionem confundat, quorum illa fiat manente integro subjecto materiali & introducta nova qualitate, hæc

pabulo deficiente; quibus innuere videtur tantillum succi Cicutæ ad calorem extinguendum non sufficere. Verum nec ipse *Scaliger. l.c.* Cicutam calidam aperte pronunciat, imo ad sententiam illorum inclinare videtur qui frigidam opinantur, idque commotus potissimum *Socratis* morte, à *Platone in Phædone* descripta. Illa ipsa *Cl. Cass. Hoffmann. De Medicam. offic. l. 2. c. 67.* quoque in diversum abripit; non quidem Cicutæ calorem denegat §. 8. imo illum rationibus stabilit dum scimus, inquit ex *Scalig. l.c.* aliorumque Recentiorum observationibus, Cicutam urinas movere aliosque vehementes motus edere, qui à frigiditate (torporem enim illa inducit) non sunt: insuper adducit *Cels. l. 5. c. 6. Sem.* Cicutæ inter rodentia numerantem, aliaque affert calorem quoquomodo probantia, quæ ibidem videantur: attamen §. 9. Cicutam Venenum frigidum esse tam clare docere *Socratis* obitum apud *Platonem*, ut non possit clarius, inquit: idem docere putat illos qui amentes facti sunt: & §. 10. Atticam venenum simpliciter frigidum fuisse infert ex morte naturali simili, quâ sensim & sine Symptomatibus extinguitur igniculus sc. vitalis. Verum nihilominus §. 9. fateri cogitur deliros & suffocatos id non docere, ideoque confugit ad diversitatem Soli nativi, substantiæ illius lethiferæ scil. in Cicuta magis & minus coctæ, & discrimen inter substantiam & succum, quarum illa alicubi comesta innocens esse possit, succus autem non item, quod quoque de Lactuca perhibeatur. §. 10. Motus tam vehementes quos apud illos ciebat de quibus *Scaliger, Matthiolus*, aliique mentionem faciunt partibus heterogeneis attribuentum existimat: atque hanc distinctionem adhibitam vult ab iis, qui etiam Venena frigida volunt agere ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ, quod non sit, cum alibi aliud agant: ita Mandragoram tanto ardore purgare, Opium os inflamare, sudores movere, Vinum ipsum tam diversos effectus habere, &c. §. 12. addit Confirmationi assercionis de Cicuta Attica sola frigiditate agente, servire hoc, quod

quod Hierophantæ Athenienses modica Cicutæ sorbitione se impune castrarint, quæque ad Pontificis devenissent dignitatem prorsus desierint esse viri : putat tamen illos præsumpsisse tantum, ut prorsus liberi essent ab ἀναγκάια illa τῶν Χϛ; quo nomine *Trag. in Herbar. l. i. c. 159.* quoque Cicutam matrimonia ejurantibus commendat. Apud *Cl. Joh. Rhod. In not. ad Scribon. Larg. Ann. 179 p. m. 265.* Nonnulli suspicantur Cicutam Atheniensium simpliciter frigidam fuisse, quod *Socratis* interitus fuerit naturali similis. Et Ipsemet quid statuendum sit de qualitate activa, dubius pendere videtur : nam tum pro calore, tum pro ejus vi refrigeratoria argumenta producit. *Petri Aponensis* distinctionem minus ineptam putat contra *Rudium* : ac terrestrem calidam & ficcā in tertio gradu ob insignem attenuandi, ac vere Myrrhidis speciem cum *Cl. Horstio* admittere videtur. Addit Empl. ex Cicut. ab *Heurnio* contra duritiem Lienis deprædicari & à *Celsō* semen Cicutæ inter rodentia poni. Mox tamen subjungit artum gelationem fieri quia Cicutā refrigerando perimat ova fec. *Dioscorid.* & sanguis eā quasi congelietur Authoritate *Aelian. de Animal. l. 4. c. 23.* & *Johan. Hayn. de morb. Astral. c. 5.* quem allegat ac si talem vidisset. Ex quibus patet id, quod de qualitate activa statuendum esset, multis adhuc difficultatibus involutum esse : quæ tamen forte non tantæ erunt, ut non liceat tricas omnes evitare, si probe omnia expendantur. quæ ad simplicium facultates examinandas requiruntur. Cicutam ceu perfecte mixtum, & vegetabile quod nutritur, augetur & sibi simile producit nemo negabit particulis calidis, moventibus, & mobilibus præditam esse, sive illa ex quatuor elementis, sive ex Sale, Sulphure, Mercurio, Terra, Aqua & Spiritu, sive ex particulis vel atomis varie figuratis componi credatur. Deinde nemo inficiabitur cujuslibet simplicis temperamentum, seu vim aut facultatem denominari ab illo, quod se potissimum exserit, quando ab homine vel assumitur vel foris apponitur : nimirum

præcipuè simplicia ex effectis cognoscuntur : quamvis non negarim illa quoque per Analysin Chymicam seu à priori nobis innotescere & quæ oleo , salibus & spiritu abundant calidiora esse illis , quæ horum magis egena deprehenduntur. Dispicendum igitur num Cicuta degustata aut intra corpus admissa aut foris admota affligat potius particulis Igneis, aut Salinis aut Sulphureis, aut acuminatis ? Anne vero terreis, aqueis, ignavis, torpidis & obtusis, calidis interea & mobilioribus ita ab his inviscatis, ut neutiquam in nervum erumpere valeant ? Si ad omnes effectus attente animum advertam, sique quod verum est fateri licet, Cicutam calidam existere, seu nobis particulis igneis, salinis, sulphureis, spirituosis, acuminatis prodesse vel obesse intrepide pronuntiare ausim : quod forte tum ex historia hujus Cicutæ aquaticæ, tum ex aliis qui casu & per errorem Cicuta vescebantur, tum denique ex commodis quæ in arte medica rite adhibita afferre solet, clarum fiet. Primum enim spirat odorem nauseabundum, horridum, instar pastinacæ Sylv. aut hipposelini : *Galen. lib. 5. de Med. Simpl. Fac. c. 18.* statim alienum & homini adversum vocat ; idque dum Cicuta adhuc integra est, sive aquatica, qualis mea erat, sive terrestris sit, quam *Galenus* procul dubio innuit ; de aquatica n. altum, quantum equidem sciam, apud illum est silentium : siquæ talem odorem exhalat dum adhuc integra est, contrita aut contusa fortius nares feriet. Cujus generis effluvia calida sunt & à sale volatili & sulphure foetido impuro emanant. Dein linguam acrimonia quadam pupugit, non tamen tam durabili ac mordace, ut arum facere solet ; forte tamen diutius linguæ inhæsisset, nisi protinus os frigida, veneni conscius, eluisssem. *Lobel. 1. supra Cit.* Oenanthem suam crocantem Cicutæ facie gustu acrem & ingratham, succoque viroso & exulcerante prægnantem comperiit. Saporem acrem Calidum esse *Galen. 1. 5. de Simpl. M. Fac. c. 18.* ne demonstratione quidem egere merito affirmat, cum sensus evidentia rationis

tionis fidem præveniat. Quare, inquit, nec quisquam de eo dubitavit, imo & *Plato* de eo tanquam de Calidissimo pronuntiat, tum *Aristoteles* quoque & *Theophrastus*: atque adeo nec Veterum nec Recentiorum quisquam est, qui secus sentiat, quippe cum excofactio, dum gustatur, sit ex ratione ejus essentiae: rem declarat exemplo piperis, allij, Caparum, pyrethri, &c. Et certe nisi *Cicuta* abundaret particulis igneis, salinis fixis & volatilibus, illæque semper in promptu essent & præ cæteris se exfererent, aculeis suis nec pungeret nec exulceraret. *Dodon. Stirp. Histor. Pemp. 2. l. 3. c. 12.* ait, crebro accidit vis, qui *Cicutæ* fistulas intra labia aliquandiu continuerunt, labia & os inflari; quod etiam puero evenisse memini, qui *Florem Africanum* mandere inceperat; qui effectus ab utraque Planta calidis potius & acuminatis particulis, quam frigidis obrusis ac inermibus adscribendus erit. Præterea Symptomata, quæ *Cicuta* casu deglutita peperit, ipsam calidam seu particulis valide efficacibus & propemodum effertis potentem, non frigidam elanguidam, obtusam & tardam, abunde probabant.

Apud *Jacobam Maderam* cardialgia, urinae impetuosa ejaculatio & Epilepsia terrificæ admodum neutiquam attribui frigori poterunt, sed humori seu succo acerrimo genus nervosum summopere affligenti & ad violentissimos istos motus stimulant: qui itidem ad vomitum quamvis, gula & faucibus constrictis, inanem & ad singultum irritavit misellum. Forte à valida vi *Cicutæ* diuretica, quam ipsi tribuit *Scaliger* & *Lobel. l. c.* Vesica urina impleta fuit quam incipientibus jam convulsionibus tanto impetu tantaque altitudine irritata expulit. Sanguinis fluor exauribus non imputandus videtur Capitis allisioni alicui quam pater mæstissimus puerique amantissimus omni studio cavet, sed vehementi cerebri succussioni; unde forte sanguis intra cranium stagnans aliquid Apoplectici effecit acum intra dimidiam horam sustulit: non raro enim Epilepsia vehementissima

apoplexiam definit, quod alij quoque mecum observarunt: quamvis enim post ultimum paroxysmum expalluerit & manum pectori admoverit, citius tamen filum abruptit vitæ, quam ut leipothymia à spiritibus dissipatis adscribi possit; licet enim magna spirituum jactura fiat in qualibet epilepsia validiore, raro tamen tam brevi tempore enecat. Memini me Illustri Puello bienni adstitisse qui 24. horarum spatio viginti duos paroxysmos Epilepticos eosque truculentissimos pertulit, sine leipothymia, qui congruis adhibitis ab Epilepsia prorsus immunis & sanus in hunc usque diem vivit. Spuma viridis post obitum large ex ore manans, effectus est fermentationis alicujus, quam deberi particulis igneis, vel, si mavis, Alkali & Acido in ventriculo pugnantis, in vulgus notum est.

Catharinam Maderin à Cicutæ violentia vomitus spontaneus vindicavit: non tamen penitus ejus virulentiam effugit & motibus epilepticis ac dolore præcordiorum de Cicutæ acrimonia testimonium præbuit: nec enim hujus generis violentos motus *Scaliger & Hoffman.* frigori, sed calori potius deferunt. Acetum cum Theriaca, propinatum vomitum quidem non sine auxilio excitarunt: verum annon ob ventriculum debilem & à Cicutæ succo erosum symptoma illud suffocationi ab utero similitum, quo novem horis extremis frigidis facie Cadaverosa sine respiratione decubuit, ab aceto excitatum fuerit? nam apud hunc sexum ventriculo, maximè circa pylorum debili, Symptoma suffocationi uterinæ vulgò dictæ simile oriri non semel observavi. Novi Nobilem Matronam quæ ante quadraginta quatuor annos circa finem puerperii Carnibus aceto maceratis vesceretur: ab illo tempore in hunc usque diem nec vel minimum aceti, vel alius succi acidi degustare audet; imo primis annis nec pomum nec pyrum ipsi delibare licuit quam primum enim vel pauxillum comedit protinus primum cardialgia, hinc extremorum frigore corripiebatur; mox instar mor-

tuae corruit ac diu sine sensu & motu jacuit instar Cadaveris. Eadem longo tempore nec mitissima purgantia toleravit. Eo vehementius autem acetum in pylorum Nobilis Matronae saviit, quia ob pestem quatuor annis ante hoc puerperium periculossissime affligentem ventriculum magna acidorum copia debilitavit, partibus pyloro imprimis vicinioribus nimium absterfis & suo munimine denudatis, unde postea in puerperio, quo tempore partes membranosa & nervae alias debiliores sunt, citius aceti noxam experta est. De extremorum frigore nihil ulterius addo, cum inferius de illo dicendi campus supersit.

Maria Maderin Epileptica, singultiens & facie erubescens & ipsa Cicutam calidam edocet. Acetum minus nocuit citiusque saeviorum Symptomatum continuationem effugit, quia partiore manu comedit & mature radices evomuit.

Apud *Matthiam Graf* Cicutam caloris acumina quoque prodidisse, obscurum esse nequit, nam primum vertiginem excitavit instarque temulenti incescit; sive enim vertigo ventriculo cerebrum in consensum rapiens, sive particulis succi Cicutae ex Ventriculo expressis, Chylo & Sanguini permixtis ac ad cerebri medullam delatis adscribatur non frigidum obtusum & torpidum, sed aut acre & nervosiores ventriculi partes rodens, aut spirituosum volatile Spiritus animales intra Cerebrum instar Spiritus vini aut alius potus inebriantis perturbans accusandum erit. Et quis Epilepsiam tam terribilem tamque pertinacem frigidus imbelli succo tribueret, qua ille ceu strangulatus suffocabatur? De succussione corporis in praecordiis diaphragma ferientis, cum singultu sonoro inferius dicendi locus erit. Spuma viridis post obitum, scilicet laxatis fibris gulae & faucium antea convulsis, large ex ore manans, quoque in hoc puero insignem fermentationem indicat, quam a Cicutamulto sale volatili abundante profectam monstrat spuma viridis: nisi enim hujus generis particulae succo Cicutae inessent, non tam cito nec tam vehementer

D

hemens

hemens fermentatio contigisset. Alii succi licet quoque ab alieno calido foveantur & à peregrino fermento acuantur ad fermentationem fortiolem, nihilominus non horas sed dies requirunt. Non solum abdomen, sed et totus habitus intumuit, ut fieri solet à mercurio sublimato, arsenico aliisque venenis virulentissimis & calidissimis, quia hujus succi particulæ sanguini integro in venis & arteriis ob strangulationem stagnanti & spiritibus & sale volatili abundanti permixtæ non solum in Ventriculo & intestinis, sed in toto habitu quaquaversum per vasa distributæ fermentationem excitarunt.

Christina Gräfin Cicutæ vim calidam nobis non solum vertigine & Convulsionibus probat sed propemodum ardore & dolore pungitivo circa præcordia, demonstrat quæ vesperi post plures elapsas horas à comesta Cicutâ percepit: Cujus radices tunc in ventriculo adhuc perstitisse Vomitus docuit. Nec obstat quod folia tabacci omnium calculo calidi, ipsi opem tulerint, quod non alterando, seu acrimoniam Cicutæ demulcendo, sed evacuando & ex ventriculo eliminando præstiterunt. Sic apud *Cl. Joh. Beverovic. in Thesaur. Sanit. l. 3. cap. 20.* Felis comesto cum esca veneno procul dubio arsenicali, aut mercuriali, vi ori intruso tabacco cum cibo permixto evomuit venenum ac convaluit: quod ipse soli Vomitus tribui posse existimat.

Tres ultima Puella quæ parca manu radicibus istis vescabantur, non evitarunt tamen ejus spicula, nam & ipsæ convulsebantur: ac graviores forsitan insultus epilepticos effugerunt Vomitu à Theriaca in aceto soluta & epota.

Catharina Weberin & Georgij Maureri filia, ambæ adultiores & solummodo radicem degustantes, nihil quod alicujus momenti esset, experiebantur, quia nulla inter agens & patiens proportio erat, Cicutæque tantillum non sufficiebat ad gravius quippiam moliendum.

CAPUT